OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Hallinto- ja ohjausosasto
Hallitussihteeri Jarkko Mannerhovi

**Muistio**

7.2.2024

Perustuslakivaliokunnalle

# Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tuomioistuimien turvatarkastuksista annetun lain muuttamisesta (HE 63/2023 vp)

## 1. Esityksen pääasiallinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia (1121/1999) siten, että turvatarkastustoimenpiteet voitaisiin kohdistaa myös muiden oikeushallinnon viranomaisten kuin tuomioistuimien asiakkaisiin silloin, kun näillä viranomaisilla on yhteinen sisäänkäynti tai yhteinen asiakaspalvelualue tuomioistuimen kanssa.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan täsmennyksiä turvatarkastajan kelpoisuuteen, turvatarkastajaksi hyväksymiseen ja hyväksymisen peruuttamiseen sekä turvatarkastajana toimivan henkilön virkavastuuseen ja toimivaltaan. Lakiin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset turvatarkastajien pukeutumisesta ja turvatarkastajakortista. Esityksen mukaan lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Hallituksen esityksessä on turvatarkastuksen kohteiden laajentamisen lisäksi pyritty samalla saattamaan 1.1.2000 voimaan tullut laki ajan tasalle siten, että se vastaisi voimassa olevan perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytäntöä.

## 2. Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Esityksen säätämisjärjestysperusteluissa ehdotettua sääntelyä on arvioitu perusoikeuksien näkökulmasta. Ehdotetut säännökset ovat merkityksellisiä perustuslain 7 §:ssä turvattujen henkilökohtaisen vapauden, koskemattomuuden ja turvallisuuden sekä 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin kannalta. Lisäksi ehdotettua sääntelyä on arvioitu perustuslain hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan 124 §:n ja perustuslain 2 §:n 3 momentin hallinnon lainalaisuusperiaatteen kannalta.

Esitys on merkityksellinen myös perustuslain 9 ja 10 §:ssä turvattujen liikkumisvapauden ja yksityiselämän suojan kannalta.

Esityksen pykälät, joiden osalta perustuslain mukaisuuden arviointi on tarpeen, liittyvät turvatarkastuksesta päättämiseen ja turvatarkastuksen kohteisiin (2 §), turvatarkastajaan (4 §) henkilön poistamiseen tuomioistuimesta (6 §) ja virkavastuuseen (7 §).

Esityksen säätämisjärjestystä koskevissa perusteluissa on arvioitu, että ehdotuksessa esitetyillä muiden oikeushallinnon viranomaisten asiakkaisiin kohdistetuilla turvatarkastustoimenpiteillä ei puututtaisi mielivaltaisesti näiden asiakkaiden henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Voimassa olevan lain 4 ja 6 §:ään ehdotettujen muutosten ja uuden 7 §:n on arvioitu saattavan lainsäädännön näiltä osin perustuslain ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaiseksi. Turvatarkastajien toimivalta on rajattu laissa määritellylle alueelle, voimakeinojen käyttö on määritelty vain lain tarkoittamiin tilanteisiin (henkilön poistaminen tiloista) ja oikeus voimakeinojen käyttöön on rajattu vain välttämättömimpään ja se on kaikkien turvatarkastajien osalta yhdenmukainen ja tarkasti määritelty. Ehdotus sisältää myös asianmukaiset säännökset turvatarkastajan tehtävään määräämisestä, hyväksymisen edellytyksistä, hyväksymismenettelystä sekä virkavastuusta. Turvatarkastajien toimivaltuudet on määritelty lakiehdotuksessa tarkkarajaisesti ja täsmällisesti ja niiden on arvioitu olevan oikeassa suhteessa niillä tavoiteltavaan päämäärään.

## 3. Turvatarkastuksesta päättäminen ja turvatarkastuksen kohteet (2 §)

Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain 2 §:ään lisättäväksi ehdotetun uuden 3 momentin mukaan turvatarkastuksessa voitaisiin tarkastaa myös muiden oikeushallinnon viranomaisten kuin tuomioistuimien tiloihin saapuvat ja siellä olevat henkilöt sekä heillä

mukanaan olevat tavarat silloin, kun oikeushallinnon viranomaisen tiloihin on yhteinen sisäänkäynti tai asiakaspalvelutila tuomioistuimen kanssa.

Esityksessä ehdotettu muutos on merkityksellinen perustuslain 7, 9, 10 ja 21 §:n kannalta. Turvatarkastuksella puututtaisiin perusoikeutena perustuslain 7 §:ssä turvattuihin henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen ja vähäisessä määrin myös 9 ja 10 §:ssä turvattuihin liikkumisvapauteen ja yksityisyyden suojaan. Tällainen puuttuminen on mahdollista edellyttäen muun muassa, että sille on hyväksyttävät syyt, se on oikeasuhtaista ja se on määritelty laintasoisin säännöksin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti.

Perusoikeuden rajoittamisen hyväksyttävä peruste voi olla toisen perusoikeuden turvaaminen. Tässä esityksessä turvatarkastuksella suojattaisiin perusoikeutena turvattua henkilökohtaista turvallisuutta (PL 7.1 §) ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin (PL 21 §) toteutumista.

Myös muilla esityksessä tarkoitetuilla oikeushallinnon viranomaisilla on tuomioistuimia vastaava tarve huolehtia asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuudesta ja ennaltaehkäistä järjestyshäiriöitä. Esityksessä ehdotettu sääntely on rajattu ainoastaan välttämättömään, eli tiloihin joissa tuomioistuimen kanssa samoissa tiloissa toimii muita oikeushallinnon viranomaisia. Esityksen perusteluista ilmenevällä tavalla oikeushallinnon viranomaisilla tarkoitettaisiin tuomioistuimien ohella vain Syyttäjälaitosta, Ulosottolaitosta, valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiirin oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoa sekä Rikosseuraamuslaitoksen rikosseuraamuskeskuksen yhdyskuntaseuraamustoimistoa.

Perustuslain 7 §

Yhteiskunnan ja oikeushallinnon viranomaisten turvallisuusympäristö on muuttunut viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana. Turvatarkastusten suorittaminen oikeustaloissa myös muiden oikeushallinnon virastojen, kuin tuomioistuimien asiakkaille on perusteltua. Esityksessä ehdotettu muutos poistaisi vallitsevan oikeustalojen yhteiskäyttöisten tilojen turvallisuuspuutteen.

Turvatarkastusten järjestämiselle myös muiden esityksessä tarkoitettujen oikeushallinnon viranomaisten osalta on katsottu olevan asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuudesta huolehtimiseen sekä järjestyksen turvaamiseen liittyvä tarve. Esityksessä tarkoitettuihin viranomaisiin ja näiden asiakkaisiin kohdistuvaa turvallisuusuhkaa ei voida pitää

epätodennäköisempänä tai vähäisempänä kuin tuomioistuimiin ja niiden asiakkaisiin kohdistuvaa uhkaa.

Syyttäjälaitoksen ja Ulosottolaitoksen asiakkaat ovat pääosin samoja henkilöitä kuin tuomioistuimen asiakkaat ja näillä viranomaisilla on tuomioistuimia vastaava tarve ennalta ehkäistä vaaratekijöitä sekä turvata asiakkaita, henkilökuntaa ja valtion omaisuutta. Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen osalta turvatarkastusten tarvetta on arvioitu perustuen oikeusapupiirien tekemiin uhka- ja vaaratilanneilmoituksiin. Ilmoitusten perusteella Oikeusapu- ja edunvalvontatoimistojen osalta on olemassa selkeä tarve asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuudesta huolehtimiseksi. Yhdyskuntaseuraamustoimistojen asiakkaisiin voidaan kohdistaa jo voimassa olevan lainsäädännön perusteella turvatarkastustoimenpiteitä (Laki yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta (400/2015) 50 § ja Laki yhdistelmärangaistusten täytäntöönpanosta (801/2017) 17 §). Yhdyskuntaseuraamustoimistojen sijaitessa oikeustaloissa olisi asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuus huomioiden niin ikään perusteltua, että myös yhdyskuntaseuraamustoimistojen asiakkaat voitaisiin turvatarkastaa yhteisellä sisäänkäynnillä.

Yhteisten sisäänkäyntien ja asiakaspalvelutilojen turvallisuudesta huolehtiminen edellyttää, että myös muiden viranomaisten asiakkaat voidaan turvatarkastaa. Muiden samoissa asiakastiloissa toimivien oikeushallinnon viranomaisten asiakkaiden turvatarkastuksella voidaan varmistua siitä, että samoissa (myös tuomioistuimen käytössä olevissa) tiloissa ei ole samaan aikaan tarkastettuja ja tarkastamattomia asiakkaita.

Edellä olevilla perusteilla turvatarkastusten tekeminen myös muiden oikeushallinnon viranomaisten asiakkaille on turvallisuusnäkökohdat huomioiden perusteltua. Ehdotuksessa puuttuminen perusoikeuteen on määritelty laintasoisin säännöksin täsmällisesti ja tarkkarajaisesti. Ehdotetut keinot ovat mahdollisimman vähän perusoikeuksiin puuttuvia ja oikeassa suhteessa niillä tavoiteltavaan päämäärään.

Perustuslain 9 ja 10 §

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla puututtaisiin jossain määrin myös perustuslain 9 ja 10 §:ssä turvattuihin liikkumisvapauteen ja yksityiselämän suojaan.

Esityksen mukaan myös muiden esityksessä tarkoitettujen oikeushallinnon viranomaisen asiakas voitaisiin poistaa tiloista, jos tämä kieltäytyy turvatarkastuksesta. Tällöin tiloista

poistaminen ja pääsyn estyminen tiloihin johtuisi henkilön omasta käytöksestä. Turvatarkastuksen tarkoituksena on asiakkaiden ja henkilökunnan turvallisuudesta huolehtiminen ja järjestyksen turvaaminen oikeushallinnon viranomaisten tiloissa.

Liikkumisvapauden rajoitus eli pääsyn estäminen viranomaisen tiloihin tulee esityksen mukaan kyseeseen vain siinä tilanteessa, jossa henkilö kieltäytyy turvatarkastuksesta. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt perusoikeuksien kannalta ongelmallisena tilannetta, että tuomioistuimen tiloihin saapuvan henkilön pääsy tiloihin estetään (PeVL 2/1999 vp ). Näin ollen voidaan arvioida, että pääsyn estyminen henkilön kieltäytyessä turvatarkastuksesta on perusoikeuksiin puuttumisen kannalta vähäinen ja esitetty keino oikeassa suhteessa tavoiteltavaan päämäärään nähden.

Esityksessä ei ole ehdotettu lakiin lisättäväksi lähetysten tarkastamista koskevia säännöksiä. Turvatarkastuksen yhteydessä turvatarkastajalla on oikeus tarkastaa henkilön mukana olevat tavarat. Näin ollen on periaatteessa mahdollista, että esimerkiksi henkilöllä mukanaan olevassa laukussa on perustuslain 10 §:ssä tarkoitettu luottamuksellinen viesti. Turvatarkastajalla ei ole kuitenkaan toimivaltaa selvittää tällaisen viestin sisältöä. Turvatarkastus on lisäksi voimassa olevan lain 3 §:n mukaan järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle (vähimmän haitan periaate). Näin ollen perustuslain 10 §:llä suojatun luottamuksellisen viestin paljastumisen mahdollisuus turvatarkastuksen yhteydessä on vähäinen.

Perustuslain 21 §

Esityksen perusteluissa todetaan, että ehdotetuilla muutoksilla ei olisi vaikutusta perustuslain 21 §:n mukaisen oikeudenkäynnin julkisuusperiaatteen toteutumiseen. Tällä tarkoitetaan ennen muuta sitä, että ehdotettujen muutosten ei ole arvioitu vaikuttavan julkisuusperiaatteen toteutumiseen sitä heikentävästi. Turvatarkastuksista tuomioistuimissa annettua lakia säädettäessä perustuslakivaliokunta on ottanut kantaa asiaan ja todennut turvatarkastuksien järjestämisen sinällään voivan rajoittaa julkisuusperiaatteen toteutumista mutta pitänyt oikeudenkäynnin julkisuuteen syntyvää rajoitusta suhteellisen vähäisenä (PeVL 2/1999 vp — HE 3/1999 vp).

Oikeudenkäyntijulkisuuden ohella esityksen voidaan katsoa olevan merkityksellinen myös laajemmin perustuslain 21 §:ssä turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumisen kannalta. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksenä on myös se, että

oikeudenkäyntiin osallistuvien ja tuomioistuimien tiloissa olevien turvallisuudesta huolehditaan. Turvallisuusintressit palvelevat näin osaltaan perustuslaissa turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumista. Turvatarkastuksia koskevan lainsäädännön selkeyttäminen ja turvatarkastustoimenpiteiden ulottaminen ehdotetulla tavalla myös muiden esityksessä tarkoitettujen oikeushallinnon viranomaisten asiakkaisiin lisää niin asiakkaiden, kuin viranomaisten henkilökunnan turvallisuutta ja siten parantaa osaltaan edellytyksiä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin toteutumiselle.

## 4. Turvatarkastaja (4 §)

Voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentti mahdollistaa perustuslain 124 §:ssä tarkoitetun julkisen hallintotehtävän antamisen muulle kuin viranomaisen palveluksessa olevalle virkamiehelle. Laki turvatarkastuksista tuomioistuimissa on säädetty ennen perustuslain voimaantuloa ja näin ollen perustuslakivaliokunta ei lakia säädettäessä ole voinut arvioida sääntelyä tältä osin perustuslain 124 §:n kannalta.

Edellä mainitusta syystä ja hallinnon lainalaisuusperiaatteeseen (PL 2.3 §) perustuvan sääntelyn täsmällisyysvaatimuksen johdosta esityksessä on ehdotettu lisättäväksi 4 §:n 2 momenttiin turvatarkastajan kelpoisuutta, hyväksymistä, hyväksymisen peruuttamista, pukeutumista, turvatarkastajakorttia ja toimivaltaa koskevat säännökset. Esitetyt tarkennukset liittyvät myös 6 §:ään ehdotettuun voimankäyttösäännöksen muuttamiseen. Muut kuin voimakäyttöön liittyvät turvatarkastajan toimivaltuudet ilmenevät voimassa olevan lain 5 §:stä, jota ei ole esitetty muutettavaksi. Esityksessä ei ole ehdotettu uusia turvatarkastustoimenpiteitä. Voimassa olevan lain 3 § sisältää säännöksen vähimmän haitan periaatteesta, jonka mukaan turvatarkastus on järjestettävä niin, ettei siitä aiheudu tarpeetonta haittaa tarkastettavalle henkilölle tai vahinkoa omaisuudelle.

### Turvatarkastajan kelpoisuus ja koulutus

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä perustuslain 124 §:n on katsottu edellyttävän turvatarkastajan koulutuksesta ja kelpoisuusvaatimuksista säätämistä. Esityksessä ehdotettu 4 §:n 2 momentti sisältää tarkennuksen muun kuin poliisin tai tuomioistuimen palveluksessa olevan turvatarkastajan kelpoisuusvaatimuksiin. Ehdotetun 2 momentin mukaan tuomioistuimen päätöksen mukaan turvatarkastuksen voisi suorittaa muukin kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka on saanut koulutuksen turvatarkastajan tehtävään ja on tuomioistuimen sijaintipaikan poliisilaitoksen tehtävään hyväksymä. Turvatarkastajaksi

voitaisiin hyväksyä täysi-ikäinen henkilö, joka tunnetaan rehelliseksi ja luotettavaksi ja joka on henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan tehtävään sopiva.

Momentin sisältö vastaisi nykyistä poliisin hyväksymiskäytäntöä. Hyväksyessään turvatarkastajia tuomioistuimiin, poliisi tarkistaa ehdotuksessa tarkennetut asiat, eli henkilön koulutuksen sopivuuden hakijan toimittamasta todistuksesta ja henkilön taustan käytössään olevista rekistereistä. Turvatarkastajan määräämisestä tehtävään päättäisi edelleen voimassa olevan lain mukaisesti tuomioistuin. Tuomioistuimen päätös turvatarkastajaksi määräämisestä olisi myös turvatarkastajaksi hyväksymisen edellytys.

Vaikka tuomioistuimen turvatarkastajan koulutusvaatimusta ei ole voimassa olevan lain 4 §:n 2 momentissa mainittu, on poliisin hyväksymismenettelyssä kuitenkin käytännössä myös hakijalla olevaa turvatarkastajan koulutusta pidetty osana turvatarkastajaksi hyväksymistä. Poliisin lupapalvelun yksityistä turvallisuusalaa koskevan sähköisen lupaohjeen mukaan turvatarkastajaksi tuomioistuimeen hyväksyttäessä luetaan henkilön eduksi suoritettu turvatarkastuskoulutus (tehtävään saatu koulutus).

Esityksessä on ehdotettu täsmennystä turvatarkastajan koulutusvaatimukseen siten, että turvatarkastajana voisi toimia henkilö, joka on saanut koulutuksen turvatarkastajan tehtävään. Soveltuvaa koulutusta tai koulutuksen sisältöä ei ole tarkemmin määritelty. Käytännössä poliisi on arvioinut turvatarkastajaksi hyväksymisen yhteydessä hakijan esittämän koulutuksen soveltuvuuden.

Turvatarkastajina tuomioistuimissa toimivat pääsääntöisesti yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015) tarkoitetut vartijat. Mainitun lain 10 §:n 1 momentin 2) kohdan mukaan vartijaksi voidaan hyväksyä se, joka on hyväksytysti suorittanut sisäministeriön asetuksella säädetyt vaatimukset täyttävän, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaisen turvallisuusalan tai sitä vastaavan perustutkinnon osan, joka sisältää ainakin vartiointialaan, vartioimisliiketoimintaan, vartijan oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä vartijan tehtäviin liittyvät opetusaiheet sisältävän koulutuksen taikka turvallisuusalan tai sitä vastaavan ammattitutkinnon osat, jotka sisältävät edellä mainitut opetusaiheet sisältävän koulutuksen (vartijan peruskoulutus).

Sisäministeriön asetuksella (878/2016) säädetään mm. vartijan perustutkinnosta. Vartijan lakisääteinen koulutus on osa turvallisuusalan perustutkintoa tai turvallisuusalan ammattitutkintoa. Esimerkiksi turvallisuusalan ammattitutkintoon sisältyy

turvatarkastuskoulutusta, jossa turvatarkastajan ammattitaitovaatimuksena on, että tutkinnon suorittaja osaa perustaa tarkastuspisteen ja tuntee tarkastuksessa apuvälineinä käytettävät laitteet ja tekniikat sekä turvatarkastuksen palvelutoiminnan.

Turvatarkastajan tunnistaminen

Perustuslakivaliokunta on turvatoimista eduskunnassa annettua lakia koskevassa mietinnössään (PeVM 3/2008 vp) todennut: ”Koska turvatarkastajalla on oikeus käyttää 11 §:ssä mainittuja voimakeinoja, on turvatoimien kohteeksi joutuneiden oikeusturvan kannalta välttämätöntä, että turvatarkastaja on tunnistettavissa. Lakialoitteesta puuttuvat asiaa koskevat säännökset. Lakiin tuleekin lisätä omiksi momenteikseen säännökset turvatarkastuskortista ja turvatarkastajan pukeutumisesta”.

Ehdotettu 4 §:n 2 momentti sisältää määräyksen turvatarkastajakortin antamisesta ja esillä pitämisestä sekä turvatarkastajan pukeutumisesta. Tuomioistuin antaisi turvatarkastajaksi hyväksytylle turvatarkastajakortin, joka olisi pidettävä näkyvästi esillä turvatarkastajan tehtäviä suoritettaessa. Turvatarkastajan tehtäviä suorittaessaan turvatarkastajan tulisi olla pukeutunut siten, että hänet voidaan tunnistaa turvatarkastajaksi.

Käytännössä turvatarkastajina tuomioistuimissa toimivat vartijat, joiden on yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain (2015/1085) 22 §:n mukaan oltava vartioimistehtävissä pukeutunut vartijan asuun. Tämä yhdistettynä esillä pidettävään turvatarkastajakorttiin on esitystä valmisteltaessa katsottu riittäväksi ja tämän johdosta esityksessä ei ole ehdotettu esimerkiksi erityisestä turvatarkastajan virka-asusta säätämistä.

Turvatarkastajaksi hyväksyminen ja hyväksymisen peruuttaminen

Hallinnon lainalaisuusperiaatteeseen (PL 2.3 §) perustuvan sääntelyn täsmällisyysvaatimuksen johdosta lakiehdotus sisältää turvatarkastajaksi hyväksymiseen liittyvät menettelysäännökset. Kun kyseessä on perustuslain 124 §:n mukaisesta hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle, esityksessä on katsottu tarpeelliseksi säätää myös turvatarkastajan hyväksymisen edellytyksistä ja hyväksymismenettelystä. Ehdotetussa 4 §:n 2 momentissa on määritelty hyväksymisen edellytykset ja 4 §:n 3 momentissa turvatarkastajaksi hyväksymisen peruuttaminen. Ehdotettu vastaa turvatoimista Valtioneuvostossa annetun lain hyväksymismenettelystä säädettyä,

jonka perustuslakivaliokunta on katsonut ongelmattomaksi perustuslain 124 §:n kannalta (PeVL 10/2013 vp).

## 5. Henkilön poistaminen tuomioistuimesta (6 §)

Voimassa olevan lain 6 §:n mukaan tuomioistuimen palveluksessa oleva muu kuin virkamies ja 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu turvatarkastaja ei saa käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi tuomioistuimesta.

Koska voimankäyttöoikeuksia on esityksen perusteella tarkoitus antaa myös muille kuin virkamiehille, on esityksessä ehdotettu säädettäväksi asianmukaiset muutokset lain 4 ja 6 §:ään sekä virkavastuuta koskeva uusi 7 §.

Muutosehdotuksen taustalla on eri tyyppisten turvatarkastajien voimankäyttöoikeuksien yhdenmukaistaminen turvatarkastustehtävissä. Hallintovaliokunta on turvatoimista Valtioneuvostossa annettua lakia käsitellessään (HaVM 26/2014 vp - HE 7/2013 vp) todennut, että turvatarkastustoimintaan liittyvän toimivaltuuskokonaisuuden ja turvatoimenpiteiden kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta on asianmukaista, että virkasuhteisten ja turvallisuusyritysten palveluksessa olevien turvatarkastajien toimivaltuudet ovat saman sisältöisiä.

Perustuslakivaliokunta on käsitellessään lakiehdotusta turvatoimista Valtioneuvostossa ottanut kantaa siihen, voidaanko voimakeinojen käyttövaltuudet antaa myös muulle kuin virkasuhteessa olevalle turvatarkastajalle (PeVL 23/2014 vp). Kannanoton mukaan ratkaisevaa painoa on annettu sille, että valtuudet ovat pääosin samat kuin kenellä tahansa yksityishenkilöllä. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, että toimivaltuudet eivät kokonaisarvioinnissa saa muodostua erityisen olennaisiksi vallankäyttötavoiksi, vaan niiden on oltava mahdollisimman lähellä yksityishenkilöllä olevia oikeuksia.

Voimakeinoja voisi ehdotuksen mukaan käyttää myös muu kuin virkamies sekä 4 §:n 2 momentissa tarkoitettu turvatarkastaja. Ehdotuksen mukaan myös muu tuomioistuimen palveluksessa oleva henkilö kuin virkamies ja ostopalveluna hankittu turvatarkastaja voisi käyttää voimakeinoja henkilön poistamiseksi tuomioistuimesta. Henkilön kieltäytyessä turvatarkastustoimenpiteestä, turvatarkastaja voisi poistaa hänet tuomioistuimesta ja voisi tarvittaessa käyttää sellaisia henkilön poistamiseksi tuomioistuimesta tarpeellisia

voimakeinoja, joita voidaan pitää puolustettavina, kun otetaan huomioon henkilön käyttäytyminen ja muut olosuhteet.

Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan perustuslain 124 §:n mukaan antaa vain viranomaiselle. Merkittävänä julkisen vallan käyttönä pidetään perustuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perustelujen mukaan esimerkiksi itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta käyttää voimakeinoja tai puuttua muuten merkittävällä tavalla yksilön perusoikeuksiin (HE 1/1998 vp, 179).

Perustuslain 124 §:n osalta perustuslakivaliokunnan käytäntöä on tuotu esiin esityksen perusteluissa. Sen mukaan voimakeinojen käyttöön oikeuttavaa toimivaltaa voidaan tarkoin rajatussa tilassa tai tilapäisesti säätää myös muulle kuin viranomaiselle.

Esityksessä ehdotettu voimankäyttö on rajattu vain tiettyyn tilaan, joka on tuomioistuin. Lakivaliokunta on todennut mietinnössään (LaVM 6/1999 vp — HE 3/1999 vp), että tuomioistuin-sanalla tarkoitetaan ennen muuta tuomioistuimen tiloja eli sitä rakennusta, jossa tuomioistuin toimii, mutta myös niitä tiloja, joissa tuomioistuin saattaa poikkeuksellisesti kokoontua. Esityksessä ehdotetulla muutoksella, joka koskee turvatarkastusten tekemistä muiden oikeushallinnon viranomaisten asiakkaille, ei olisi vaikutusta tähän määrittelyyn. Turvatarkastuksia voitaisiin tehdä ainoastaan tilanteissa, joissa näillä viranomaisilla olisi yhteinen sisäänkäynti tai asiakaspalvelualue tuomioistuimen kanssa. Näin ollen kyse olisi edelleen rajatusta tilasta eli tuomioistuimen tilasta, joka muutosehdotuksen tarkoittamissa tilanteissa olisi yhteiskäyttöinen muun esityksessä tarkoitetun oikeushallinnon viranomaisen kanssa.

Turvatarkastajan oikeus voimakeinojen käyttöön olisi näin ollen rajattu ainoastaan turvatarkastuksesta kieltäytymisen yhteydessä tapahtuvaan henkilön poistamiseen tuomioistuimesta. Muita voimankäyttöön liittyviä toimivaltuuksia turvatarkastajille ei ole ehdotettu. Oikeus voimankäyttöön on määritelty siten, että se on mahdollisimman lähellä yksityishenkilöllä olevia oikeuksia. Kokonaisarvioinnissa toimivaltuuksien käytön ei esitystä laadittaessa ole arvioitu muodostuvan erityisen olennaiseksi vallankäyttötavaksi. Myös voimakeinojen käyttöön liittyvä suhteellisuusvaatimus täyttyy, koska voimakeinojen käytön edellytetään olevan puolustettavia.

Selvyyden vuoksi esityksen perusteluissa on todettu, että turvatarkastajina tuomioistuimissa toimivat pääsääntöisesti yksityisistä turvallisuuspalveluista annetussa laissa (1085/2015)

tarkoitetut vartijat, joiden oikeudet voimakeinojen käyttöön vartijan tehtävissä määräytyvät mainitun lain nojalla. Lain 83 §:n 2 momentin mukaan turvallisuusalan elinkeinoluvan haltijan palveluksessa oleva henkilö voi samanaikaisesti toimia mainitussa laissa tarkoitettuna vartijana sekä turvatarkastuksista tuomioistuimissa annetun lain mukaisissa turvatarkastustehtävissä. Käytännössä tehtävien yhdistäminen tuomioistuimissa on osoittautunut luontevaksi ratkaisuksi eikä merkittäviä tähän liittyviä epäkohtia ole ilmennyt.

Virkavastuu

Perustuslakivaliokunnan (esim. PeVL 92/2022 vp) mukaan oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaatimusten toteutumisen varmistaminen perustuslain 124 §:n tarkoittamassa merkityksessä edellyttää, että asian käsittelyssä noudatetaan hallinnon yleislakeja ja että asioita käsittelevät toimivat virkavastuulla (esim. PeVL 3/2009 vp, s. 4/II ja PeVL 20/2006 vp, s. 2). Lakiin ei ole perustuslain 124 §:n takia välttämätöntä yleensä sisällyttää viittausta hallinnon yleislakeihin, sillä hallinnon yleislakeja sovelletaan niiden sisältämien soveltamisalaa, viranomaisten määritelmää tai yksityisen kielellistä palveluvelvollisuutta koskevien säännösten nojalla myös yksityisiin niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä (PeVL 42/2005 vp, s. 3/II). Rikosoikeudellisen virkavastuun ulottumisesta tehtäviä hoitaviin yksityisiin on sen sijaan säädettävä erikseen.

Edellä olevan johdosta esityksessä on ehdotettu säädettäväksi kokonaan uusi 7 § virkavastuusta ja vahingonkorvausvelvollisuudesta. Ehdotetussa uudessa 7 §:ssä säädettäisiin turvatarkastajan virkavastuusta ja vahingonkorvausvelvollisuudesta. Ehdotetussa 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun turvatarkastajaan sovellettaisiin rikosoikeudellista virkavastuuta koskevia säännöksiä hänen suorittaessaan 5 ja 6 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä. Vahingonkorvausvastuusta säädettäisiin vahingonkorvauslaissa. Virkavastuulla tarkoitetaan rikoslain (39/1889) mukaista vastuuta, jota toteutetaan ennen kaikkea rikoslain 40 luvun virkarikossäännöksillä, sekä vahingonkorvausvastuuta, jota toteutetaan vahingonkorvauslain (412/1974) valtion ja virkamiehen korvausvastuuta koskevilla säännöksillä. Ehdotettu virkavastuusääntely vastaa perustuslakivaliokunnan vakiintunutta lausuntokäytäntöä (esim. PeVL 47/2021 vp ja siinä viitatut).